

تاریخ (۱)

تاریخ (۱) ایران و جهان باستان

با درخت دانش، گام به گام پیشرفت خود را ارزیابی کنید.

پیمانه‌های ۱ تا ۴۷

تعداد تست

۳۰	درس ۱: تاریخ و تاریخ‌نگاری	زرد	سبز	آبی
۳۰	درس ۲: تاریخ: زمان و مکان			
۲۰	درس ۳: باستان‌شناسی؛ در جست‌وجوی میراث فرهنگی			
		فصل اول: تاریخ‌شناسی؛ کاوش گذشته (۱۰۰ تست شناسنامه‌دار)		
		(۱۰ پیمانه)		

۱۰	آزمون جمع‌بندی پایان فصل اول
۱۰	آزمون ویژه برترها

۳۰	درس ۴: پیدایش تمدن؛ بین‌النهرین و مصر	زرد	سبز	آبی
۳۰	درس ۵: هند و چین			
۳۰	درس ۶: یونان و روم			
		فصل دوم: جهان در عصر باستان؛ میراث بشری (۱۱۰ تست شناسنامه‌دار)		
		(۱۱ پیمانه)		

۱۰	آزمون جمع‌بندی پایان فصل دوم
۱۰	آزمون ویژه برترها

۲۰	درس ۷: مطالعه و کاوش در گذشته‌های دور	زرد	سبز	آبی
۲۰	درس ۸: سپیده‌دم تمدن ایرانی			
۲۰	درس ۹: از ورود آریایی‌ها تا پایان هخامنشیان			
۳۰	درس ۱۰: اشکانیان و ساسانیان			
۲۰	درس ۱۱: آیین‌های مقدس و باورهای ایرانی			
۲۰	درس ۱۲: جامعه و خانواده			
۲۰	درس ۱۳: اقتصاد و معیشت			
۲۰	درس ۱۴: دین و اعتقادات			
۲۰	درس ۱۵: زبان، علم و آموزش			
۳۰	درس ۱۶: هنر و معماری			
		فصل سوم: ایران در عصر باستان؛ سرآغاز هویت ایرانی (۲۶۰ تست شناسنامه‌دار)		
		(۲۶ پیمانه)		

۲۰	آزمون جمع‌بندی پایان فصل سوم
۲۰	آزمون ویژه برترها

گام اول: میزان تسلط خود را با رنگ مشخص کنید.
آبی: مسلطم.
سبز: نسبتاً مسلطم.
زرد: مسلط نیستم.
گام‌های بعدی: اگر در گام اول دانش خود را در حد رنگ زرد ارزیابی کردید اما در نوبت‌های بعدی پیشرفت کردید، می‌توانید خانه‌های سبز یا آبی را رنگ کنید. هرگاه به رنگ‌ها نگاه کنید متوجه می‌شوید در کدام قسمت‌ها نیاز به تمرین بیشتر دارید.

تاریخ (۱)

۴۷ پیمانه
 ۳۹ پیمانه ۱۰ سؤالی
 ۴ پیمانه ۱۰ سؤالی آزمون جمع‌بندی
 ۴ پیمانه ۱۰ سؤالی آزمون ویژه برترها

۴۷۰ سؤال شناسنامه‌دار
 ۳۳۴ سؤال از آزمون‌های کانون
 ۸۷ سؤال طراحی شده از کتاب درسی این سؤال‌ها برای پوشش مطالب کتاب درسی طراحی شده‌اند.
 ۴۹ سؤال از کنکورهای سراسری

درس ۱: تاریخ و تاریخ‌نگاری

درس‌نامه

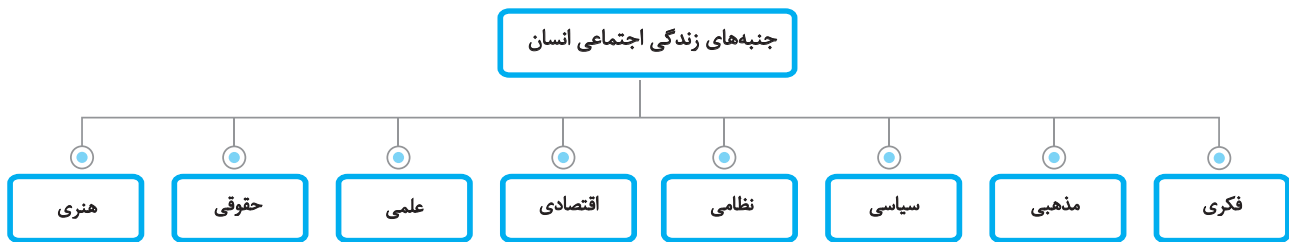
مجموعهٔ حوادث یا رویدادهایی است که فرد یا جامعه از سر گذرانده است؛ مانند «تاریخ ایران» که منظور از آن، مجموعه حوادثی است که در گذشته بر سر مردم ایران آمده است.	تاریخ چیست؟
علم و روش علمی است که به وسیلهٔ آن، رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک، مطالعه و تحلیل می‌شوند؛ مانند تاریخ روابط اقتصادی ایران و هند در دوران اشکانیان.	
همان تقویم سالانه با هدف تعیین روز و ماه و سال.	

تعریف تاریخ

تاریخ، علمی است که به مطالعهٔ جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

هدف تاریخ

آگاهی از همهٔ جنبه‌های زندگی اجتماعی در گذشته است.

ویژگی‌های رویدادهای تاریخی

۱) دور از دسترس و غیرقابل مشاهده‌اند. ۲) به‌طور غیرمستقیم و با استفاده از شواهد و مدارک شناخته می‌شوند. ۳) تکرارناپذیر و غیرقابل تجربه‌اند. ۴) مجزا و مستقل نیستند و با هم رابطهٔ علت و معلولی دارند.

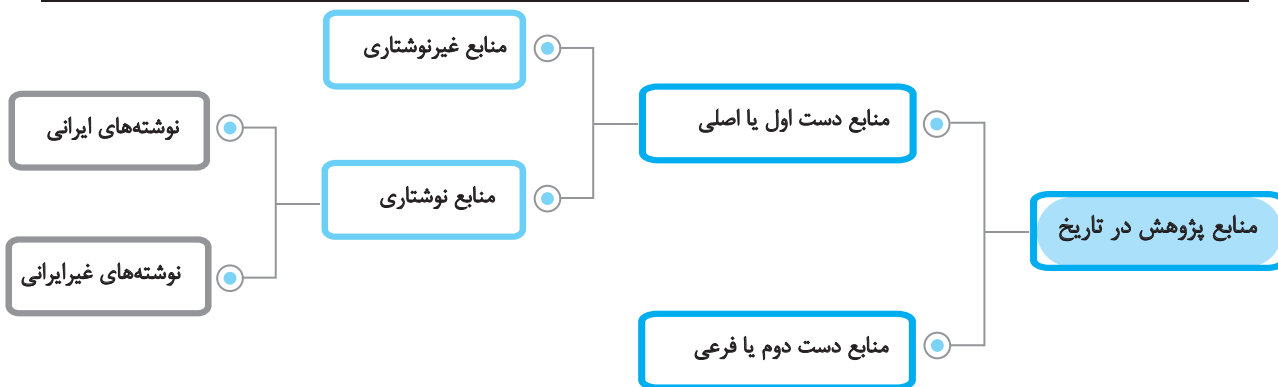
پیشینهٔ تاریخ‌نگاری

- زمان توجه انسان به ثبت و نگارش تاریخ: پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش
- زمان آغاز تاریخ‌نگاری: قرن پنجم پیش از میلاد و با ظهور هرودت (پدر تاریخ) در یونان باستان
- نگارش اخبار در یونان باستان: کتاب تاریخ هرودت، کهن‌ترین و کامل‌ترین کتاب تاریخی به‌جا مانده از عصر باستان است. بیشتر مطالب این کتاب شرح جنگ‌های یونان و ایران می‌باشد. او در گزارش رویدادهای مربوط به ایران، خواسته یا ناخواسته، دچار لغزش‌ها و گاه غرض‌ورزی‌هایی شده است. پس از هرودت، دیگر نویسندگان یونانی و سپس رومی، راهی را که او آغازکنندهٔ آن بود، ادامه دادند و فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند. برخی پژوهشگران معتقدند که رواج و رونق ادبیات و فلسفه، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است.
- قدیمی‌ترین متن تاریخی کشف شده: سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری با قدمت بیش از ۴ هزار سال (ذکر شدن نام تعدادی از فراعنه و برخی حوادث دوران آنان) = سنگ‌نوشتهٔ پالرمو مربوط به پادشاهی کهن مصر
- توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی: باقی ماندن سنگ‌نوشته‌هایی از روزگار باستانی ایران، به ویژه دورهٔ هخامنشیان و ساسانیان
- علاقهٔ ایرانیان به ثبت و نگارش اخبار و رویدادهای مهم: تدوین «خدای‌نامه‌ها» (خدای‌نامه‌ها) در زمان ساسانیان
- نگارش اخبار در دوران اسلامی: تاریخ‌نگاری در میان مسلمانان رواج و گسترش چشمگیر یافت و کتاب‌های تاریخی ارزشمندی توسط مورخان مسلمان نوشته شد. شمار زیادی از این مورخان، مانند طبری و بیهقی، ایرانی بودند.

تاریخ‌نگاری سنتی	تاریخ‌نگاری نوین
<p>۱- ثبت و نگارش وقایع بدون توجه به علل و آثار و نتایج رویدادها</p> <p>۲- بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان و بی‌اهمیتی نسبت به مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی</p> <p>۳- خدمت وقایع‌نویسان به شاهان به عنوان منشی و همراهی آنان در مسافرت‌ها و جنگ‌ها و همچنین دسترسی آنان به اسناد و مدارک دولتی برای ثبت و نگارش رویدادها</p>	<p>۱- علم تاریخ صرفاً به شرح زندگانی و اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی محدود نمی‌شود، بلکه همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و هنری جوامع گذشته را دربرمی‌گیرد. بنابراین در پژوهش‌های نوین تاریخی، تمام جنبه‌های زندگی مردم و جوامع گذشته بررسی می‌شود.</p> <p>۲- علم تاریخ فقط رویدادهای گذشته را ثبت و نقل نمی‌کند، بلکه زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی را نیز بررسی و تجزیه و تحلیل می‌کند.</p> <p>۳- در این علم از یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان‌شناسی و گاه‌شماری استفاده می‌شود.</p> <p>اساس شیوه تاریخ‌نگاری نوین: ① سنجش دقیق منابع ② استناد به اسناد و مدارک معتبر ③ دوری از داستان‌پردازی</p>

مراحل پژوهش در تاریخ

مراحل پژوهش در تاریخ	توضیحات
۱- انتخاب موضوع	۱- موضوع تحقیق تازه و غیرتکراری باشد. ۲- دارای اثر و فایده باشد. ۳- دارای منابع و اطلاعات کافی باشد.
۲- تدوین پرسش‌های تحقیق	۱- هدف پژوهش را مشخص می‌کنند. ۲- ممانعت از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست ۳- پرسش از زمینه‌ها، علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها و یا نقش افراد و گروه‌های درگیر در آن
۳- شناسایی منابع	۱- شناسایی منابع و اسناد تحقیق ۲- ارزیابی میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها ۳- اطمینان از اصالت سند و جعلی نبودن آن
۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات	۱- استخراج اطلاعات از منابع و اسناد تاریخی ۲- تنظیم و دسته‌بندی آن‌ها
۵- تحلیل و تفسیر اطلاعات	۱- به‌کارگیری روش‌ها و مهارت‌های خاص ۲- کاری شبیه کار کارآگاهان پلیس (یافتن شواهد و مدارک برای بازسازی و تفسیر گذشته)
۶- گزارش یافته‌های پژوهش	۱- استخراج نتایج و یافته‌های تحقیق و ارائه در قالب گزارش علمی (کتاب، مقاله، سخنرانی، گزارش و ...)

فوائد و کارکردهای مطالعه تاریخ	نکات و کلیدواژه‌ها
۱- منبع شناخت و تفکر	<p>۱- جست‌وجوی شواهد و مدارک تاریخی و تحلیل و تفسیر علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها، قوه درک و مهارت اندیشه‌ورزی را افزایش می‌دهد.</p> <p>۲- قرآن کریم انسان‌ها را به مطالعه سرگذشت اقوام و جوامع گذشته دعوت می‌کند.</p> <p>۳- آیه «فَاقْصُصِ الْقِصَصَ، لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ» (اعراف: ۱۷۶). «قصه گذشتگان با ایشان بگوی! باشد که تفکر کنند.»</p>
۲- بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده	<p>۱- دامنه شناخت و آگاهی تاریخی تنها به گذشته محدود نمی‌شود؛ بلکه به درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده نیز کمک می‌کند.</p> <p>۲- آثار و نتایج رویدادهای تاریخی، گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌دهد.</p> <p>۳- علم تاریخ به ما در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و ترسیم افق آینده کمک می‌کند.</p>
۳- تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی	<p>۱- افرادی که گذشته مشترکی داشته‌اند، به طور طبیعی به سرزمین و گذشته خود علاقه و دلبستگی دارند.</p> <p>۲- آگاهی افراد از گذشته مشترکشان، باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان و مانع فروپاشی جامعه و فرهنگشان می‌شود.</p> <p>۳- ارزش و اهمیت میراث فرهنگی نشان داده می‌شود و آن را به عنوان بخشی از هویت و شناسنامه ملی ما حفظ می‌کند.</p>

۱. توجه به وجود منابع و اطلاعات کافی مربوط به کدام یک از مراحل پژوهش در تاریخ است و مانع به انحراف کشیده شدن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش چیست؟
 - (۱) انتخاب موضوع - پرسش‌های تحقیق
 - (۲) انتخاب موضوع - موضوع پژوهش
 - (۳) شناسایی منابع - موضوع پژوهش
 - (۴) شناسایی منابع - پرسش‌های تحقیق

(صفحه ۶)
۲. در ارتباط با مراحل پژوهش در تاریخ، کدام یک از گزینه‌ها با مفهوم روبه‌روی آن هم‌خوانی ندارد؟
 - (۱) مورخان برای انجام این کار، نیازمند روش‌ها و مهارت‌های خاصی هستند. ← تحلیل و تفسیر اطلاعات
 - (۲) پژوهشگر اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق را از منابع و اسناد تاریخی استخراج می‌کند. ← شناسایی منابع
 - (۳) مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود. ← تدوین پرسش‌های تحقیق
 - (۴) مسئله تازه‌ای را مورد بررسی قرار می‌دهد و نظر جدیدی را ارائه می‌دهد. ← انتخاب موضوع

(صفحه‌های ۶ و ۷)
۳. کدام مورد از فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ نیست؟
 - (۱) منبع شناخت و تفکر
 - (۲) بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده
 - (۳) تحلیل و تفسیر اطلاعات سایر علوم
 - (۴) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

(صفحه‌های ۹ و ۱۰)
۴. اساس شیوه نوین تاریخ‌نگاری که به دنبال تحولات علمی و فکری در دوره رنسانس در اروپا به وقوع پیوست، بر چه پایه‌ای بود؟
 - (۱) بررسی علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی
 - (۲) بررسی همه ابعاد فرهنگی، اقتصادی و هنری جوامع گذشته
 - (۳) توجه به روابط علت و معلولی پدیده‌های تاریخی
 - (۴) سنجش دقیق منابع و استناد به اسناد و مدارک معتبر

(صفحه ۵)
۵. به اعتقاد پژوهشگران رواج و رونق کدام علوم، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است؟
 - (۱) فلسفه و نجوم
 - (۲) ادبیات و جغرافیا
 - (۳) ادبیات و فلسفه
 - (۴) جغرافیا و نجوم

(صفحه ۴)
۶. کدام مورد در ارتباط با معیارهای انتخاب موضوع در مراحل پژوهش در تاریخ صحیح است؟
 - (۱) شناسایی منابع و اسناد تحقیق
 - (۲) مشخص کردن هدف پژوهش
 - (۳) دارای اثر و فایده بودن
 - (۴) مطرح کردن علل رویدادها

(آزمون کانون ۷ تیر ۹۸ - صفحه ۶)
۷. هدف علم تاریخ چیست و یکی از ویژگی‌های رویدادهای تاریخی چیست؟
 - (۱) مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جوامع در گذشته - قابل تجربه نبودن
 - (۲) شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته - مجزا و مستقل بودن
 - (۳) مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جوامع در گذشته - تکرارناپذیر بودن
 - (۴) شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته - داشتن رابطه علت و معلولی با یکدیگر

(آزمون کانون ۲۹ آذر ۹۸ - صفحه ۲)
۸. این سخن: «از نظر قرآن تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد و عزت‌ها و ذلت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌ها، خوشبختی‌ها و بدبختی‌های تاریخی، حساب‌های دقیق و منظم دارد.» به کدام شخصیت تاریخ منتسب است؟
 - (۱) جلال آل احمد
 - (۲) شیخ بهائی
 - (۳) حاج ملاهادی سبزواری
 - (۴) استاد مطهری

(آزمون ۲۵ بهمن ۹۸ - صفحه ۹)
۹. علت متحول شدن شیوه تاریخ‌نگاری در اروپا در قرن‌های ۱۶ و ۱۷ م. چه بود؟
 - (۱) وقوع انقلاب صنعتی
 - (۲) پیشرفت‌های علمی و فکری در دوره رنسانس
 - (۳) توجه مورخان به اسناد و مدارک دولتی
 - (۴) آشنایی اروپاییان با فرهنگ و تمدن اسلامی

(آزمون کانون ۲۹ فروردین ۹۹ - صفحه ۵)
۱۰. منظور از واژه تاریخ در عبارت زیر چیست؟

«گروهی از مورخان، تاریخ ورود ناپلئون به خاک روسیه را، زمان سقوط امپراتوری وی تلقی می‌کنند.»

 - (۱) مجموعه رویدادهایی که فرد از سر گذرانده است.
 - (۲) این واژه در زبان علمی به کار رفته است.
 - (۳) به‌وسیله آن، حوادث گذشته بر اساس شواهد تحلیل شده است.
 - (۴) کلمه تاریخ در عبارت برای تعیین روز، ماه و سال به کار رفته است.

(آزمون کانون ۲۴ مرداد ۹۹ - صفحه ۳)
۱۱. از روزگار باستانی ایران بیشتر در کدام دوره‌ها سنگ‌نوشته‌هایی باقی مانده است که نشان از توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی دارد؟
 - (۱) ساسانیان و سلوکیان
 - (۲) هخامنشیان و اشکانیان
 - (۳) اشکانیان و ساسانیان
 - (۴) هخامنشیان و ساسانیان

(آزمون کانون ۱۸ مهر ۹۹ - صفحه ۳)
۱۲. قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده، منتسب به کدام تمدن باستانی است؟
 - (۱) ایلام
 - (۲) مصر
 - (۳) یونان
 - (۴) بین‌النهرین

(آزمون کانون ۲۸ آذر ۹۹ - صفحه ۷)
۱۳. مورخان در کدام مرحله یک پژوهش تاریخی نیازمند روش‌ها و مهارت‌های خاصی هستند؟
 - (۱) شناسایی منابع و اسناد تحقیق
 - (۲) استخراج نتایج و یافته‌های تحقیق
 - (۳) گردآوری و تنظیم اطلاعات
 - (۴) تحلیل و تفسیر اطلاعات

۱۴. علم تاریخ از چه طریقی می‌تواند جوامع را در ترسیم افق آینده کمک کند؟
- ۱) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی
 - ۲) شناخت چگونگی پیدایش فرهنگ‌ها
 - ۳) افزایش قوه درک و مهارت اندیشه‌ورزی
 - ۴) کمک به حفظ و نگهداری میراث فرهنگی
۱۵. کدام مرحله در یک پژوهش تاریخی، مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود؟
- ۱) تحلیل و تفسیر اطلاعات
 - ۲) تدوین پرسش‌های تحقیق
 - ۳) گردآوری و تنظیم اطلاعات
 - ۴) انتخاب موضوع
۱۶. در کدامیک از موارد زیر، تاریخ به معنای «مجموعه حوادث و رویدادهایی که جامعه از سر گذرانده است»، به کار رفته است؟
- (آزمون کانون ۷ فروردین ۱۴۰۰ - صفحه ۲)
- ۱) تاریخ روابط سیاسی ایران و کشورهای آسیای مرکزی
 - ۲) تاریخ برگزاری انتخابات ریاست جمهوری
 - ۳) تاریخ جهان در عصر باستان
 - ۴) تاریخ‌نگاری علمی و روشمند
۱۷. پژوهشگر در کدام مرحله یک پژوهش تاریخی، باید از اصالت سند و جعلی نبودن آن مطمئن شود؟
- ۱) گردآوری اطلاعات
 - ۲) شناسایی منابع
 - ۳) تحلیل اطلاعات
 - ۴) انتخاب موضوع
- (آزمون کانون ۱۷ اردیبهشت ۱۴۰۰ - صفحه ۶)
۱۸. چرا نیاکان ما توانسته‌اند در برابر حوادث عظیم تاریخی نظیر تهاجم ویرانگر مغولان دوام بیاورند؟
- ۱) تأکید آیین و فرهنگ ایرانی بر اهمیت خردورزی
 - ۲) شناخت سنن و نوامیس حاکم بر حوادث تاریخی
 - ۳) تقویت حس میهن‌دوستی و دلبستگی فرهنگی
 - ۴) ارزیابی دقیق شرایط کنونی و ترسیم افق آینده
- (آزمون کانون ۲۱ خرداد ۱۴۰۰ - صفحه ۱۱)
۱۹. کدام مرحله از روش پژوهش تاریخی، شباهت بسیاری به کار کارآگاهان پلیس دارد؟
- ۱) گزارش یافته‌های پژوهش
 - ۲) تحلیل و تفسیر اطلاعات
 - ۳) گردآوری و تنظیم اطلاعات
 - ۴) تدوین پرسش‌های تحقیق
- (آزمون کانون ۲۹ خرداد ۱۴۰۰ - صفحه ۷)
۲۰. در کدامیک از عبارات زیر، واژه تاریخ به معنای مجموعه رویدادهایی است که جامعه بشری از سر گذرانده است؟
- ۱) ظهور اسلام حرکتی تازه در تاریخ بشر
 - ۲) مقدمات لازم برای ورود به تاریخ
 - ۳) تاریخ لشکرکشی هخامنشیان به مصر
 - ۴) تاریخ روابط ایران و روم در زمان ساسانیان
- (آزمون کانون ۲۳ مهر ۱۴۰۰ - صفحه ۲)

۱ پیمانه ۱۰ تست

پیمانه ۳

۲۱. کدامیک از وقایع زیر، علم تاریخ را در اروپا متحول کرد و شیوه نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آورد؟
- ۱) ایجاد علم باستان‌شناسی
 - ۲) پیشرفت‌های دوره رنسانس
 - ۳) وقوع جنگ‌های صلیبی
 - ۴) پیروزی انقلاب کبیر فرانسه
- (آزمون کانون ۳ دی ۱۴۰۰ - صفحه ۵)
۲۲. کدامیک از گزینه‌های زیر درباره مراحل پژوهش در علم تاریخ، نادرست است؟
- ۱) تدوین پرسش‌های تحقیق مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود.
 - ۲) هر پژوهش تاریخی باید مسئله تازه‌ای را بررسی کند و نظر جدیدی ارائه دهد.
 - ۳) در مرحله تنظیم اطلاعات، پژوهشگر میزان اعتبار، دقت و صحت منابع را ارزیابی می‌کند.
 - ۴) در تحلیل و تفسیر اطلاعات، کار مورخان شباهت بسیاری به کار کارآگاهان پلیس دارد.
- (آزمون کانون ۳ دی ۱۴۰۰ - صفحه‌های ۶ و ۷)
۲۳. کدامیک از گزینه‌های زیر، از ویژگی‌های یک رویداد تاریخی محسوب نمی‌شود؟
- ۱) قابل تجربه نبودن
 - ۲) مجزا و مستقل بودن
 - ۳) دور از دسترس بودن
 - ۴) ناتوانی در درک مستقیم آن‌ها
- (آزمون کانون ۸ بهمن ۱۴۰۰ - صفحه ۲)
۲۴. در کدام مرحله از یک پژوهش تاریخی، مورخان به دسته‌بندی اطلاعات می‌پردازند؟
- ۱) شناسایی منابع
 - ۲) گردآوری و تنظیم اطلاعات
 - ۳) تحلیل و تفسیر اطلاعات
 - ۴) گزارش یافته‌های پژوهش
- (آزمون کانون ۷ فروردین ۱۴۰۱ - صفحه ۶)
۲۵. از دیدگاه شهید استاد مطهری، شناخت تاریخ بشر و نوامیس حاکم بر آن، دارای کدام اثر عملی است؟
- ۱) موجب می‌شود تا تاریخ حاضر را تحت فرمان خود درآورد.
 - ۲) باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر افراد جامعه بشری می‌شود.
 - ۳) پاسخی است به این که فرهنگ‌ها چگونه پیشرفت کرده‌اند.
 - ۴) قوه درک و مهارت اندیشه‌ورزی انسان را افزایش می‌دهد.
- (آزمون کانون ۱۶ اردیبهشت ۱۴۰۱ - صفحه ۹)
۲۶. در کدامیک از موارد زیر، تاریخ به معنای «مجموعه حوادث و رویدادهایی که جامعه از سر گذرانده است»، به کار رفته است؟
- ۱) تاریخ روابط سیاسی ایران و روم
 - ۲) تاریخ برگزاری انتخابات ریاست جمهوری
 - ۳) تاریخ جهان در عصر باستان
 - ۴) تاریخ‌نگاری معاصر در ایران
- (آزمون کانون ۲۲ مهر ۱۴۰۱ - صفحه ۲)
۲۷. ویژگی تاریخ‌نگاری در حدود قرن‌های ۱۳ تا ۱۷ م. در علم تاریخ چگونه بروز یافت؟
- ۱) نوعی از وقایع‌نگاری که ثبت و نگارش وقایع در آن به بیان حوادث سیاسی و نظامی محدود می‌شد.
 - ۲) مورخان این دوره، با دسترسی به اسناد و مدارک دولتی به عنوان منبع، به تنظیم رویدادهای تاریخی می‌پرداختند.
 - ۳) در این روش تاریخ‌نگاری، زمینه‌ها، علل، نتایج و آثار حوادث تاریخی بررسی و تجزیه و تحلیل می‌شد.
 - ۴) در شیوه نگارش وقایع، به جای بهره‌گیری از نتایج علوم مختلف، به سنجش دقیق منابع و اسناد به آن‌ها پرداخته می‌شد.
- (آزمون کانون ۷ فروردین ۱۴۰۲ - صفحه ۵)

۲۸. در کدام کشور باستانی، نخستین بار تاریخ‌نگاری به مفهوم کامل آن، با ظهور هرودت از مورخان بزرگ شروع گردید؟
 ۱) هند ۲) چین ۳) یونان ۴) روم

۲۹. کدام گزینه، توصیف درستی از وقایع‌نگاری‌ها پیش از ظهور تاریخ‌نگاری نوین به‌دست داده است؟

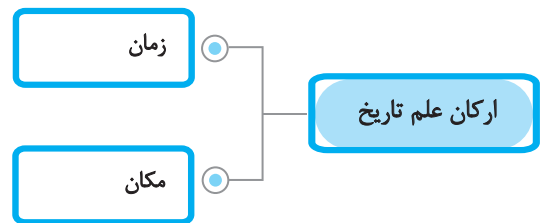
- ۱) به بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان و وجوه گوناگون حیات جامعه توجه می‌شد.
- ۲) تمام آثار نتیجه سفرها و مشاهدات و شنیده‌های مستقیم و بلاواسطه وقایع‌نویسان است.
- ۳) برای ثبت و نوشتن وقایع تاریخی از اسناد دولتی و یافته‌های سایر علوم استفاده می‌شد.
- ۴) در ثبت و نگارش برخی رویدادها، از اسناد و مدارک دولتی استفاده می‌شد.

۳۰. کدام مورد، درباره مراحل پژوهش در تاریخ درست است؟

- ۱) دقت در مرحله نخست، مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود.
- ۲) اطمینان از اصالت سند و جعلی نبودن آن، مربوط به مرحله سوم پژوهش است.
- ۳) توجه به کافی بودن منابع و اطلاعات، مربوط به مرحله شناسایی منابع است.
- ۴) کار مورخان در مرحله چهارم، شباهت بسیاری به کار کارآگاهان دارد.

درس‌نامه

درس ۲: تاریخ؛ زمان و مکان

گاهشماري در جهان و ايران باستان:

مردمان بین‌النهرین و مصریان باستان، در تنظیم و تدوین گاهشماري پیشگام بودند.

نوع گاهشماري	گاه‌شماري بابلي	گاه‌شماري مصري	گاه‌شماري رومي	گاه‌شماري اوستايي
شیوه اندازه‌گیری	گاه‌شماري (خورشیدی - قمری) رایج بود. آن‌ها سال را به ۱۲ ماه قمری ۲۹ یا ۳۰ روزه تقسیم می‌کردند. از آنجا که سال قمری ۳۵۴ شبانه‌روز و سال خورشیدی ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز است، برای رفع این اختلاف، هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند. این گاهشماري در قلمرو هخامنشیان رواج داشته است، اما ماه‌ها براساس فرهنگ ایرانی نام‌گذاری شده بودند.	مصریان گاهشماري خورشیدی دقیق و منظمی داشتند. آنان سال را ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز محاسبه می‌کردند. در گاهشماري مصري، سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد و پنج روز اضافی، به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌شد. برای محاسبه یک چهارم شبانه‌روز اضافی، هر چهار سال یک روز به سال می‌افزودند و به قولی «کبیسه» می‌گرفتند.	در آغاز گاهشماري دقیقی نداشتند. در سال ۴۶ ق.م. امپراتور روم (ژولیوس سزار) دستور داد گاهشماري رومي براساس گاهشماري مصري اصلاح شود. دو قرن پس از رسمیت یافتن دین مسیحیت، در سال ۵۲۵ م. توند حضرت مسیح به عنوان مبدأ گاهشماري روميان تعیین شد. حدود ۱۰۰۰ سال بعد، پاپ گرگوار سیزدهم، گاهشماري مسیحیان را اصلاح کرد. گاهشماري مسیحی، امروزه به نام گاهشماري میلادی شناخته می‌شود.	در دوره ساسانیان، گاهشماري اوستايي، که گاهشماري دینی زرتشتیان محسوب می‌شد، در ایران رایج شد. در این گاهشماري، سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. سپس پنج روز اضافی را به نام «پنجه» (اندرگاه) به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند. مبدأ گاهشماري اوستايي به تخت نشستن هر پادشاه بود. از آنجا که در این گاهشماري، سال را ۳۶۵ شبانه‌روز می‌گرفتند، در هر ۴ سال یک شبانه‌روز و در هر ۱۲۰ سال ۳۰ شبانه‌روز از سال حقیقی عقب می‌افتاد. برای رفع این مشکل، بعد از هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند. در این گاهشماري، ماه‌ها و روزهای هر ماه با اسامی ایزدان و فرشتگان نام‌گذاری شده بود.

پاسخ نامہ
تشریح

۱. ۱. محقق باید موضوعی را برگزیند که منابع و اطلاعات کافی در مورد آن موجود باشد و «پرسش‌ها» در یک پژوهش علمی مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شوند.
۲. ۲. در مرحله گردآوری و تنظیم اطلاعات، پژوهشگر اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق را از منابع و اسناد تاریخی استخراج می‌کند.
۳. ۳. تحلیل و تفسیر اطلاعات از مراحل پژوهش در تاریخ است، نه فواید و کارکردهای مطالعه آن. (توجه داشته باشید که تحلیل و تفسیر اطلاعات علوم انسانی از کارکردهای مطالعه تاریخ محسوب می‌شود نه تمام علوم)
۴. ۴. اساس شیوه تاریخ‌نگاری نوین بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی بود.
۵. ۵. برخی پژوهشگران معتقدند که رواج و رونق ادبیات و فلسفه، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است.
۶. ۶. برای انتخاب موضوع پژوهش، معیارهایی باید مورد توجه قرار گیرد؛ مثلاً موضوع تحقیق تازه باشد و تکراری نباشد. هر پژوهش باید مسئله تازه‌ای را مورد بررسی قرار دهد و حرف و نظر جدیدی را ارائه دهد. موضوع تحقیق هم‌چنین باید دارای اثر و فایده‌ای باشد.
۷. ۷. هدف علم تاریخ، شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته است.
ویژگی‌های رویدادهای تاریخی عبارت‌اند از:
الف- دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به‌طور مستقیم درک کرد، بلکه باید با استفاده از شواهد و مدارک، آن‌ها را شناخت.
ب- تکرارناپذیر و قابل تجربه نیستند.
پ- مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند.
۸. ۸. به گفته شهید استاد مطهری: «از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد و عزت‌ها، ذلت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌ها، خوشبختی‌ها و بدبختی‌های تاریخی، حساب‌های دقیق و منظم دارد.»
۹. ۹. به دنبال پیشرفت‌های فکری و علمی که در دوره رنسانس (قرن‌های ۱۶ و ۱۷ م.) در اروپا به وقوع پیوست، به تدریج علم تاریخ نیز متحول شد و شیوه نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آمد.
۱۰. ۱۰. واژه تاریخ در عبارت صورت سؤال، به معنای یک زمان مشخص است که گروهی از مورخان، آن تاریخ مشخص را زمان سقوط امپراتوری ناپلئون انگاشته‌اند.
۱۱. ۱۱. از روزگار باستانی ایران به ویژه دوره هخامنشیان و ساسانیان، سنگ‌نوشته‌هایی باقی مانده است که نشان از توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی دارند.

۱۲. ۲. قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده، سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری است که بیش از ۴ هزار سال قدمت دارد. در این سنگ‌نوشته نام تعدادی از فراغنه و برخی حوادث دوران آنان ذکر شده است.
۱۳. ۴. تحلیل و تفسیر رویدادهای تاریخی کار ساده‌ای نیست و مورخان برای انجام این کار، نیازمند روش‌ها و مهارت‌های خاصی هستند. در واقع کار مورخان شباهت زیادی به کار کارآگاهان پلیس دارد.
۱۴. ۲. مطالعه تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عوامل و شرایطی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند. بدین‌گونه، علم تاریخ می‌تواند ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده کمک کند.
۱۵. ۲. هر پژوهش علمی نیازمند یک یا چند پرسش است، پرسش‌ها علاوه بر آنکه هدف پژوهش را مشخص می‌کنند، مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شوند.
۱۶. ۳. واژه تاریخ در ترکیب «تاریخ جهان باستان» به معنای مجموعه حوادث و رویدادهایی است که در عصر باستان به وقوع پیوسته است.
۱۷. ۲. پژوهشگر در مرحله شناسایی منابع، پس از شناسایی منابع و اسناد تحقیق، میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها را ارزیابی می‌کند؛ مثلاً اگر محقق از اسناد استفاده کند، باید از اصالت سند و جعلی نبودن آن مطمئن شود.
۱۸. ۳. نیاکان ما به اتکای آگاهی و دلبستگی به زبان و فرهنگ خویش، توانسته‌اند در برابر حوادث عظیمی همچون حمله اسکندر مقدونی، تهاجم ویرانگر مغولان و سایر هجوم‌های خارجی، دوام بیاورند و مانع فروپاشی جامعه و فرهنگ ایرانی شوند.
۱۹. ۲. تحلیل و تفسیر رویدادهای تاریخی کار ساده‌ای نیست و مورخان برای انجام این کار، نیازمند روش‌ها و مهارت‌های خاصی هستند. در واقع کار مورخان شباهت بسیاری به کار کارآگاهان پلیس دارد.
۲۰. ۱. منظور از عبارت تاریخ بشر، مجموعه حوادث و رویدادهایی است که بشریت (فرد یا جامعه) از سر گذرانده است.
۲۱. ۲. به دنبال پیشرفت‌های علمی و فکری که در دوره رنسانس (حدود قرن‌های ۱۳ تا ۱۷ م.) در اروپا به وقوع پیوست، به تدریج علم تاریخ نیز متحول شد و شیوه نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آمد.
۲۲. ۳. در مرحله شناسایی منابع در یک پژوهش تاریخی، پژوهشگر پس از شناسایی منابع و اسناد تحقیق، میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها را ارزیابی می‌کند.
۲۳. ۲. رویدادهای تاریخی: الف- دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به‌طور مستقیم درک کرد، بلکه آن‌ها را باید با استفاده از شواهد و مدارک شناخت؛ ب- تکرارناپذیرند و قابل تجربه نیستند؛ پ- مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند.

۲۴. ۲ در مرحله گردآوری و تنظیم اطلاعات، پژوهشگر اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق را از منابع و اسناد تاریخی استخراج و سپس تنظیم و دسته‌بندی می‌کند.

۲۵. ۱ به گفته شهید استاد مطهری «از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد و عزت‌ها، ذلت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌ها، خوشبختی‌ها و بدبختی‌های تاریخی، حساب‌هایی دقیق و منظم دارد و با شناختن آن حساب‌ها و قانون‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد و به سود سعادت خود و مردم از آن بهره‌گیری کرد».

۲۶. ۳ واژه تاریخ در ترکیب «تاریخ جهان باستان» به معنای مجموعهٔ حوادث و رویدادهایی است که در عصر باستان به وقوع پیوسته است.

۲۷. ۳ به دنبال پیشرفت‌های فکری و علمی که در دورهٔ رنسانس (حدود قرن‌های ۱۳ تا ۱۷ م) در اروپا به وقوع پیوست، به تدریج علم تاریخ نیز متحول شد و شیوهٔ نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آمد. اساس این شیوه بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی بود. ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین عبارت‌اند از:

- ۱- علم تاریخ صرفاً به شرح زندگانی و اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی محدود نمی‌شود، بلکه همهٔ ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و هنری جوامع گذشته را دربرمی‌گیرد.
- ۲- علم تاریخ فقط رویدادهای گذشته را ثبت و نقل نمی‌کند، بلکه زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی را نیز بررسی و تجزیه و تحلیل می‌کند.
- ۳- در تاریخ‌نگاری نوین از یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان‌شناسی و گاه‌شماری استفاده می‌شود.

۲۸. ۳ تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن، از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان و با ظهور مورخ بزرگی به نام هرودت که «پدر تاریخ» لقب گرفت، آغاز شد.

۲۹. ۴ برخی از وقایع‌نویسان به عنوان منشی در خدمت شاهان و حاکمان بودند. علاوه بر این، بعضی از مورخان درباری به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند و می‌توانستند از آن‌ها برای ثبت و نگارش رویدادها استفاده کنند.

۳۰. ۲ در مرحلهٔ شناسایی منابع، اگر محقق از اسناد استفاده کند، باید از اصالت سند و جعلی نبودن آن مطمئن شود. تشریح سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ «۱»: تدوین پرسش‌های تحقیق (مرحلهٔ دوم)، مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود. گزینهٔ «۳»: محقق در انتخاب موضوع (مرحلهٔ اول)، باید موضوعی را برگزیند که دارای منابع و اطلاعات کافی باشد. گزینهٔ «۴»: کار مورخان در تحلیل و تفسیر اطلاعات (مرحلهٔ پنجم)، شباهت بسیاری به کار کارآگاهان پلیس دارد.

پاسخ تشریحی (درس ۲) تاریخ؛ زمان و مکان

۳۱. ۱ در گاه‌شماری «اوستایی» ماه‌ها و روزهای هر ماه با اسامی ایزدان و فرشتگان نام‌گذاری شده بود.

۳۲. ۴ تشریح سایر گزینه‌ها:
گزینهٔ «۱»: در گاه‌شماری خورشیدی - قمری هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند.

گزینهٔ «۲»: در گاه‌شماری مصری پنج روز اضافی، به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌گردید.

گزینهٔ «۳»: در گاه‌شماری مصری، این چنین محاسبه‌ای صورت می‌گرفت.

۳۳. ۲ جغرافیای تاریخی به مطالعهٔ مناطق و سرزمین‌های مختلف در گذشته می‌پردازد و تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی را بر رویدادهای تاریخی مانند شکل‌گیری تمدن‌ها، مهاجرت‌ها، پیروزی‌ها و شکست‌ها و ... مطالعه می‌کند.

۳۴. ۲ در گاه‌شماری اوستایی ساسانی همانند گاه‌شماری مصری پنج روز اضافی را به نام «اندرگاه» (پنجه) به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.

گاه‌شماری جلالی یکی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌های جهان است و گاه‌شماری هجری خورشیدی که از سال ۱۳۰۴ ش. در ایران رسمیت یافت، براساس آن تنظیم شده است.

۳۵. ۳ در گاه‌شماری خورشیدی - قمری بابلی سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه تقسیم می‌شد. از آنجایی که سال قمری ۳۵۴ شبانه‌روز و سال خورشیدی ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز است، برای رفع این اختلاف، هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند.

۳۶. ۲ در گاه‌شماری مصری، سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد و پنج روز اضافی، به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌گردید.

۳۷. ۴ محتوای سنگ‌نوشته‌های بیستون و تخت جمشید نشان می‌دهند که گاه‌شماری خورشیدی - قمری بابلی در قلمرو هخامنشیان رواج داشته است، اما ماه‌ها بر اساس فرهنگ و آیین ایرانی نام‌گذاری شده بودند.

۳۸. ۴ رومیان در آغاز گاه‌شماری دقیقی نداشتند. تا اینکه در سال ۴۶ ق. م. امپراتور روم به نام ژولیوس سزار دستور داد گاه‌شماری رومی بر اساس گاه‌شماری مصری اصلاح شود.

۳۹. ۱ گاه‌شماری هجری قمری بر پایهٔ گردش ماه به دور زمین تنظیم شده است. در تقویم مصری و اوستایی، پنج روز اضافی را به آخر ماه دوازدهم اضافه می‌کردند.

در گاه‌شماری بابلی هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند.

۴۰. ۲ رومیان در آغاز، گاه‌شماری دقیقی نداشتند، به همین دلیل در سال ۴۶ ق. م. امپراتور روم (ژولیوس سزار) دستور داد گاه‌شماری رومی بر اساس گاه‌شماری مصری اصلاح شود.

۴۱. ۱ در بین‌النهرین و به خصوص در میان بابلی‌ها، گاه‌شماری خورشیدی - قمری رایج بود.